

PKE: Tízéves a magyar nyelv és irodalom szak

Kultúra

Ősszel tizedik születésnapját ünnepli a Partiumi Keresztény Egyetem magyar nyelv és irodalom szaka. A jubileum apropóján a szak három egyetemi docensével, dr. Boka Lászlóval, dr. János Szabolccsal és dr. Magyarai Sárával beszélgettünk a tíz esztendeje útjára indított szak történetéről, eredményeiről, a lehetőségekről és a perspektívákról.

A regionális szerep érvényesülése

Dr. János Szabolcs egyetemi docens, programfelelős, a PKE magyar nyelv és irodalom szakának egyik alapítója

Hogyan vetődött fel az ötlet, hogy Váradon is legyen magyar nyelv és irodalom szak? Hogyan jött létre?

A szak indítása régebbi elképzelése volt a Partiumi Keresztény Egyetemnek. Az egyetem kezdetől fogva magyar intézményként határozta meg magát, ehhez képest furcsa is volt, hogy indult angol, német és román szakunk, csak magyar nyelv és irodalom szak nem létezett. Persze nem ez volt az elsődleges motiváció, hanem az a felismerés, hogy a térség megyéi, kisebb-nagyobb települései olyan tanárhiánnyal küszködnek, amelyet a régióban működő magyar szak tudna orvosolni, fel tudna vállalni. A másik szempont épp a régió szempontja volt. Maradjunk csak Nagyvárad példájánál: a város a holnaposok idejében komoly irodalmi-kulturális központ volt, ez a súlypont idővel áttevődött máshová, az erdélyi magyar irodalom már rég nem Várad-centrikus. Úgy gondoltuk, ha Nagyvárad egy magyar szak révén újra fölkerül erre az irodalmi-kulturális térképre, akkor ez a váradi irodalmi életre is jó hatással lesz, illetve maga az egyetem és a város is bekapcsolódik egy olyan élő körfor-

gásba, kapcsolatrendszerbe, amelyikben a részvétel joga megilleti Váradot. Hogy ez nem rossz elképzelés volt, arról tanúskodnak a váradi kortárs irodalmi kezdeményezések is. Emellett hiszünk abban, hogy a szaknak van egy kiszugárzó ereje, hisz Váradon az egyetem nem csupán Váradért van, hanem a térségért, akár a szűkebb bihari régióra gondolunk, akár a teljes Partiumra.

A szakindítás után is törekvésünk volt, hogy rendezvényeink, kutatási programjaink mind a régióhoz kapcsolódjanak. Az indításban nagy szerepe volt Magyarországnak Bukaresti Nagykövetségének, néhai Füzes Oszkárné Bajtay Erzsébet nagykövetné asszonynak, aki első pillanattól kezdve szíven viselte a szakindítás sorsát, és oroslánrészt vállalt az indulás anyagi és infrastrukturális feltételeinek megteremtésében. Szintén hálával tartozunk a Nyíregyházi Főiskolának (ma már Nyíregyházi Egyetem), amelynek több oktatója az első hívó szóra önzetlenül vállalta a szakon való oktatást. Van, akit sajnós idő előtt bekövetkezett halála gátolt meg abban, hogy tovább velünk legyen. És vannak olyan egykori kollégáink, akikkel – bár ma már nem tanítanak itt, mert szerencsés módon kinevelődött egy saját oktatói gárda –

szakmai kapcsolatban maradtunk, részt vesznek a rendezvényeinken, konferenciáinkon.

Azt is kellett látnunk, hogy van a régióban kapacitás. Eleinte mi kerestük a tanárokat, de egy idő után eljutottunk arra a szintre, hogy már minket keresnek meg, és többen jelezték: szívesen dolgoznának nálunk. Így került hozzánk az utóbbi időben Balázs Géza professzor az ELTE-ről, így tanít nálunk Verók Attila Egerből, az Eszterházy Károly Egyetemről, illetve már van egy külügyminisztériumi ösztöndíjasunk is N. Császi Ildikó személyében.

Milyen volt a fogadtatás Erdély-szerte?

A szak fogadtatására néhány fokmérőt tudok alkalmazni. Az elsődleges és legfontosabb minden szak esetében a hallgatói létszám. Az első egy-két évfolyamnál brutális túljelentkezéssel szembesültünk, ugyanis a mintegy harminc helyünkre nyolcvannál is többen jelentkeztek. Tudtuk, ez egy szeri állapot. Többen vártak arra, hogy beinduljon ez a szak és majd felvételizhessenek, így az első időszakban ekkora túljelentkezés volt. Érdekes a statisztikája a szaknak, mert

Dr. János Szabolcs egyetemi docens

az első egy-két évfolyamon végzetek inkább másoddiplomások voltak, nem frissen érettségizettek. Voltak, akik már helyettes tanárként vagy tanítóként dolgoztak. Az, hogy ez a szak a városban működik, épp számukra tette lehetővé, hogy elvégezzenek egy magyar szakos egyetemi képzést. Azt is láttuk, Biharban vagy a környező megyékben sok olyan helyettes tanár van, aki már több mint tíz éve tanít magyar nyelvet és irodalmat, de tanítói diplomával vagy más képesítéssel tette ezt, s akik számára más egyetemi központokba utazgatni nem lett volna lehetséges. Várad környékén viszont az ingázás problémája megoldódott, el tudták végezni a nappali képzést.

A képzés minőségét tekintve a szakok önmagukért beszélnek. Ugye-bár, minden szakon van lemorzsolódás, ami természetes. Az első egy-két évfolyamból is lemorzsolódott egy tekintélyes rész; esetenként ez nekünk dicséretként is hangozhatott volna, mert voltak, akik azt mondták, nem tudják tartani a színvonalat. Viszont akik elvégezték, már sikeres tanárok, vagy sikeresen helyezkedtek el máshol a munkaerőpiacon. Ha megnézzük a Bihar, Szatmár, Szilágy megyei magyartanári listákat, mindenhol felfedezzük a mi volt hallgatóinkat. Ha megnézzük a partiumi kulturális intézményeket, sajtót, akkor is azt láthatjuk, jó néhány volt partiumos magyar szakos tevékenykedik náluk. A felvevő piac meg is volt rá, illetve voltak, akik jól tudtak erre reagálni. Ilyen értelemben jó volt a fogadtatás.

Mit szoltak az új magyar szakhoz más egyetemeken?

A szakmai fogadtatás is jó volt, hisz első perctől kezdve éreztük rengeteg magyarországi intézmény támogatását. Könnyen és hamar alakultak ki természetes szövetségek és partnerségek. Erdélyi szinten – ezzel nyilván nem mondok újdonságot –, volt némi feszültség a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem magyar szakával. Annak örvendek, hogy ezek a viszonyok rendeződtek a két erdélyi magyar szak között, ma már vannak szakmai együttműködéseink, kolozsvári meghívott előadóink, ami teljesen természetes. Az az érvünk, hogy a váradi magyar szak nem mástól vesz el, hanem új hallgatókat hoz be a rendszerbe, működött. Nekünk volt a magyaron kívül angol, német és román szakunk, a hallgatók egy része örömmel vette föl a már meglévő szakja mellé a magyart, hiszen így kettős, két diplomás képzésben vett részt. Emellett Nagyvárad körzetében még van egy-két magyar szak egészen közel, Magyarországon is, és bizony ilyenkor az is számított, hogy ez a szak Váradon tartott embereket. Arra is volt példánk, hogy magyarországi felvételiztek hozzánk, majdnem minden évben van magyarországi hallgatónk. Számítottunk rá, hogy a határ mentéről jönnek majd hozzánk diákok, s ez bevált. Volt olyan évfolyamunk, amelyikben három magyarországi hallgató is végzett. A szóban forgó ív a határ menti régióban: Gyula, Sarkad, Békéscsaba, Püspökladány. Mindez azt mutatta, hogy azért is van létjogosultsága a szaknak, mert itthon tartja a régióból származó embereket, másrészt be is hoz hallgatókat a határ túloldaláról. A magyarországi oktatásban felnőtt diákok sok mindent másképp tanultak, mint nálunk, és ez a kettős perspektíva nekünk tanárként is ropant hasznos.

Egyetemünk alapításától fogva felvállalta, hogy regionális tanintézet lesz, a térség igényeit szolgálja. Ez abban is megnyilvánul, hogy vannak olyan szociális helyzetű hallgatóink, akik ha a magyar szakot nem tudták volna Váradon elvégezni, valószínűleg elkallódtak volna, és nem mentek volna egyetemre, vagy más szakra jelentkeztek volna, netán román nyelvű képzésben vettek volna részt. Olyan hallgatónk is akad, aki diplomával a kezében jött hozzánk magyar szakra, és elmondta, neki ez lesz az életcélja, és ezzel fog majd foglalkozni, nem azzal, amit az első diplomájával

megszerzett. Van olyan diákunk, aki itt a PKE-n végezte el a szociológia alapszakot, aztán a mesterképzőt, majd a magyar szakot, és most végzi a másik, nyelv és irodalom szakos mesterképzőnket. Érdekes pályák ezek: ez a hallgatónk, akit említettem, magyart tanít, közben publikál, irodalmi versenyeken vesz részt és győz is rajtuk.

Mi azt is követjük, milyen módon helyezkednek el a hallgatóink a munkaerőpiacon. Azt látom, hogy a lehető legszélesebb palettán tudnak elhelyezkedni, boldogulni. Egy részük tanár lesz. Érdeklődünk az iránt, mi történik diákjainkkal az államvizsga után, hogyan állnak helyt tanári versenyvizsgán, és szép eredményeket értek el. Semmivel sem voltak rosszabbak az eredményeik, mint más egyetemi központokban végzett hallgatókéi. Sokan mesterképzőt végeztek el, már többen doktorálnak, dolgoznak erdélyi és magyarországi intézményekben, és a szakmai képzésük miatt mindenhol megállják a helyüket. Ezek a szakmai érvek.

A mesterképzés mikor indult be? Van-e rá lehetőség, hogy idővel doktori képzés is legyen Váradon?

A mesterképzés nagyjából egyszerre indult be az alapszakkal. Az önálló doktori képzés hosszabb távú történet, mert ahhoz sok feltételnek kell teljesülnie. A magyar szakosoknak az jelenthet perspektívát, hogy együttműködünk az ELTE-vel doktori képzés ügyében, ami lehetővé teszi,

hogy közös képzés keretében doktori képzésben vegyenek részt a hallgatóink. A doktorképzésnek is több változata létezik, hisz partnerintézményeink tárt karokkal várják a hallgatóinkat. Ha valaki doktorálni akar a PKE magyar szakosai közül, el tudjuk irányítani egy olyan intézménybe, ahol később mi is segítségükre lehetünk együttműködések révén. Elvileg mindig ez egy doktori képzés első lépése. Boldog lennék, ha első lépésként a hallgatók részéről folyamatos igény jelentkezne doktori képzésre. Úgy látom, van igény, és remélhetőleg ezt helyben fogjuk tartani.

Milyen hatással volt a szak életére az egyetem új épületrészének a létrejötte?

Számomra az egyik legnagyobb pozitívum az új épületben: a könyvtár. Az ember egyrészt azért megy könyvtárba, mert kell olvasni, még jobb esetben azért, mert szeret olvasni. Az a jó könyvtár, amelyikben az ember megszereti az ott olvasást is, nem akar minden könyvet hazavinni, hanem ott elücsörög kényelmesen. Jelenlegi könyvtárunk infrastruktúrája megteremti ezt a lehetőséget. Világos, napfényes, jó hangulatú könyvtár. Magam is szeretek ott üldögélni. Gyakori, hogy ha két tanóra között van szabadidőm, akkor nem megyek be a tanszékre, hanem beülök a könyvtárba. Ez az egyik legfontosabb része az új épületnek. A termeink is a könyvtár környékén található. Lényegében ott vannak a közelünkben, a termeink mellett a könyvek. Ez így szerencsés összjátéka az infrastruktúrának, hogy épp a könyvtár melletti helyiségeket kaptuk meg. Nagyon jó kis hely még az amfiteátrum, ahol szintén szoktak lenni magyar szakos órák. Az amfiteátrum igazi egyetemi hangulatot sugároz. Másrészt fontosak a közösségi helyek. Az amfiteátrum, a kávézó, az előtér nagyon jó találkozási hely a diákoknak. Néha ott ülnek a magyar szakosok is, két asztalt elfoglalnak, kitéve a papírjaik, dossziéik, valamire éppen készülnek.

Milyen a jelenlegi könyvállomány?

Egy szakalapítás sarkalatos pontja a könyvtár, ugyanis bibliotékát a semmiből nehéz létrehozni. A magyar szaknak szerencséje volt, ugyanis az egyetemnek már volt egy bizonyos típusú magyar nyelvű könyvanyaga, melynek egy részét vagy beszerezte az idők során, vagy támogatásként

kapta. Tehát nem álltunk rosszul a szakalapítás előtt sem szépirodalommal, ezen belül magyar és világirodalommal, illetve voltak művelődéstörténeti és hasonló jellegű szakönyveink. Kevésbé álltunk jól az irodalom- és nyelvtudományi kézikönyvekkel, viszont ez esetben is jó időben kaptunk segítséget. A Nyíregyházi Főiskola közvetítésével Váradra jutott két neves irodalomtörténész könyvtárának tekintélyes része: ők Tamás Attila és Görömbei András debreceni professzorok voltak. Tamás Attila könyvtára hagyatékként került hozzánk, míg Görömbei tanár úr még életében ajánlotta fel a könyvtárát a Partiumi Keresztény Egyetemnek. Ez több szempontból is nemes gesztus. Ám Görömbei András tanár úr habitusából és érdeklődési köréből ez mindenképpen következik. Azért mondom, hogy következik, mert ő az egyik legelismertebb kutatója volt az erdélyi magyar irodalomnak, aki tudományos érdeklődésénél fogva is foglalkozott erdélyi, partiumi írókkal. Akadémikus is volt, nemcsak professzor. Ilyen értelemben tudta jól, hol van szükség az ő könyvtárára. A bibliotékájának egy részét már az ő életében elhoztuk Váradra, ünnepélyes keretek között vettük át. A könyvtár utolsó, legszemélyesebb részét korai halála után kaptuk meg. Ezek olyan kötetek, amelyeket egyrészt ő írt, illetve ajándékba kapott, dedikált példányok, gyűjteményének legértékesebb darabjai. A két gyűjteményben együtt jócskán ezer fölötti könyv található. Ebben van szépirodalom, irodalomtörténet, irodalom-

tudomány, művelődéstörténet, néprajz és történelem is. Olyan művek is, amelyek a hetvenes, nyolcvanas években születtek, mai napig alapkönyvek, de már nem lehet megvásárolni őket, mert nincs új kiadásuk. Nehéz lett volna hozzájutni egy-egy példányhoz, ezért is volt jó ez a könyvajándék. A másik pillér: az egyetemnek és a szaknak mindig is volt könyvtárbővítési kerete, ebből vásároltunk könyveket. Újabb pilléreként egyes kiadóktól (Osiris, Balassi) kaptunk rendszeresen könyveket. Ma már a könyvtárnak megvan az a könyvállománya, ami egy ilyen szak működéséhez fontos. Azt is figyelembe kell venni, hogy a digitalizáció korában sok olyan adatbázis (MEK, DIA) létezik, amely rengeteg szép-irodalmat, szakirodalmat tesz hozzáférhetővé, ezeken a felületeken is megannyi értékes irodalmi anyaggal lehet találkozni.

Hogyan alakult ki az, hogy nem külön tanszékként, hanem tanszéki csoportként működik a szak?

Ennek is megvolt a folyamata. Amikor a magyar szak létrejött, nem volt még külön tanszék, hanem az egyik nagyobb tanszék részeként működött. Aztán önálló tanszékként működött a magyar szakos szakmai gárda. Később az átalakítások következtében lett egy nyelv és irodalom profilú tanszékünk, ennek az égisze alatt működik a három tanszéki csoport, a magyar, az angol és a német. Ez a mi szakmai működésünket semmilyen negatív irányban nem befolyásolja, mert a tanszéken belül a magyar tanszéki csoport tanszék jellegűként működik, megvan a saját belső képviselői struktúrája, a felelősségi körök. A három tanszéki csoport fölött egy tanszékvezető képviseli az egész tanszék ügyeit, de a szakmai kérdésekben a tanszéki csoport dönt. Szakmai téren a mi autonómiánk százszázalékos, adminisztratív értelemben pedig részei vagyunk egy nagyobb struktúrának.

Hogyan ünnepelik meg a tizedik születésnapot?

Háromféleképpen. Emlékezéssel, ünnepléssel és munkával. Tíz év az tíz év. Világméretű léptékekkel mérve nem nagy idő, de az itt oktatók életének jelentős szakasza ez a tíz esztendő. Vagyunk néhányan, akik az első perctől kezdve jelen voltunk/vagyunk a szakon, bár már kevesebben, mint eleinte. Vannak, akik egy-két év után kapcsolódtak be, és egészen

új emberek is. Mindez azt jelenti, hogy van a szakon egy normális mozgás, fluktuáció, tudunk új embereket alkalmazni. A munkára vonatkozó rész azt jelenti, hogy legalább két, de inkább három tudományos konferenciát szervezünk. Kettőnek már tudjuk az időpontját. Szeptemberben lesz az *Értelmiségi karriertörténetek* című konferencia, melyet Boka László szervez. Útjára indítottunk egy másik konferenciát is, amely irodalom- és művelődéstörténeti jellegű, ez *Az irodalom és a kultúra éltető közege: lokális és regionális* című rendezvény, amelynek az első kiadása 2018 novemberében volt, és most, 2020-ban megint lesz egy újabb kiadása, vagy átcsúszik 2021 tavaszára, ez még kétesélyes. Nyelvész kollégáink is szerveznek szakmai konferenciát.

Tíz év, mint mondtam, egy szak életében nem olyan sok, de többünknek mégiscsak tíz esztendő az életéből az itt folytatott tevékenységgel van összefonódva. Mindemellett tíz év munka, melynek eredményét a szakmai konferenciákon lehet felmutatni. Szervezünk olyan ünnepibb jellegű eseményeket is, amelyeknek az irodalom, a nyelv, a kultúra van a középpontjukban – neves előadókkal. E rendezvényeket a nagyközönségnek is szánjuk. A konferenciákról sem zárunk ki senkit, ha vannak külső érdeklődők. Az emlékezés kapcsán meg kell említenem, vannak az oktatók között olyanok, akik már nincsenek az élők sorában, róluk megemlékezünk. Vannak, akik már nem dolgoznak nálunk, de szeretünk egymással találkozni, beszélgetni.

Meg aztán e tíz évnek van hétgenerációnyi termése. Ezért olyan rendezvényt tervezünk, melynek ez a fajta közös emlékezés, az élmények felidézése lesz a középpontjában. Megpróbálunk minden egykori oktatót, illetve minél több volt hallgatót meghívni e találkozóra. Hallhatunk arról, hogyan alakult a diákok életpályája, lehet majd nosztalgizálni, a múltról beszélgetni. Emlékkötet megjelenése is várható. A kollégák már dolgoznak a koncepción.

Mik a további tervek a szakkal kapcsolatban?

Stabilan működtetjük. Túl vagyunk már egy akkreditáción, meg a dupla szak, a magyar–angol akkreditálásán. Következik két éven belül az újabb öt éves akkreditáció. Úgy gondoljuk, ez természetes folyamatok része, felkészülünk rá, nem látunk ebben bármiféle problémát. A szakot mindig stabilan kell működtetni, illetve kijelölni a fejlődési irányait. A legfontosabb, hogy stabil hallgatói létszáma legyen. Sok olyan kezdeményezést indítottunk el, amelynek jóvoltából együttműködünk középiskolákkal. Tanulmányi és tantárgyversenyeken vesznek részt a kollégáink mint zsűritagok; tanulmányi versenyeket hirdetünk a középiskolák számára; kollégáink részt vesznek a közoktatásban tanító magyar szakos oktatók továbbképzésében. Megpróbáljuk minél szorosabbra fűzni a kapcsolatunkat. A hallgatóknak fontos, hogy kortárs, korszerű ismereteket, tantárgyakat tudjunk nekik felajánlani. Vannak olyan tantárgyaink, amelyek valamilyest kimutatnak a hagyományos nyelv és irodalom szakos bölcsész keretei közül, mint a kreatív írás, múzeumpedagógia, kulturális örökség, média műfajok-médianyelv. Mindez képessé teszi a diákokat, hogy más pályákon is elhelyezkedhessenek. Mert hol helyezkednek majd el hallgatóink? Egyrészt tanárként, másrészt a sajtóban, kulturális intézményekben. Ezért próbálunk olyan tantárgyakat felajánlani, amelyek efelé is elmozdulnak. Akár a nyelvészetben, akár az irodalomban egyfajta alkalmazott jellegű tantárgycsomagot felkínálni. Romániában abszolút újdonság volt, és hozzánk kötődik, de Magyarországon sem gyakori a magyarnak mint idegen nyelvnek az oktatási módszertana. Mi ezt hamar bevezettük. Tehát van néhány úttörő kezdeményezés, amit fenn is akarunk tartani. A továbbiakban is azt szeretnénk, hogy bekapcsoljuk a szakot a régió vérkeringésébe. Ennek jegyében szervezzük konferenciáinkat is. Ha

megnézzük a mi bevált és már hagyományra visszatekintő konferenciáinkat, ezekben biztos szempont a regionalitás. Olyan témákkal foglalkozunk, amelyek Váradhoz, a Partiumhoz, Erdélyhez kötődnek, de amelyekkel be is kapcsoljuk e térségeket, mikrorégiókat a nagyobb térségbe, az egészbe. A konferenciák is erről szólnak. Ugyanez mondható el a kutatási témáinkról is: a regionális helyzetre épülnek, ezekre reflektálnak. Feladatunk az is, hogy a régió irodalmát, nyelvét kutassuk, vizsgáljuk, olyan fórumokat hozzunk létre, ahol a kutatók kapcsolatokat alakíthatnak ki egymással. Van néhány olyan rendezvényünk, programunk, amely szintén erről szól: akár elismert szerzőket, irodalomtörténészeket, nyelvészeket, irodalomtudósokat meghívunk Váradra előadást tartani. Volt a *Nyelvmentor*, illetve a *KéPKeret* programunk. Próbáljuk a kapcsolatrendszereket felhasználni arra is, hogy intézmények közötti együttműködés is kialakuljon.

Hol helyezkedik el a romániai magyar felsőoktatási palettán a PKE magyar szaka?

Azon a helyen található, amelyet megálmodtunk neki, együttműködésben a rokonintézményekkel. Nagyon komoly szakmai együttműködések születtek, akár a romániai egyetemek hasonló, nemcsak magyar szakos, hanem más, humán jellegű képzéseivel. Jó viszonyban vagyunk magyarországi intézményekkel, amelyekkel partnerségeket alakítottunk ki. Tehát benne vagyunk

ebben a hálózatban. Másrészt vannak közös kutatási projektek, közös kutatási eredmények, a szak megtalálta a helyét.

Kérem, mutassa be dióhéjban a saját tantárgyait.

Itt a szakon a kezdetektől fogva tanítok világirodalmat. Ezt közösen tanítom a magyar, német és angol szakos hallgatóknak egyaránt. Közös órák vannak, és mindez azért is jó, mert jobban megismerik egymást a három szak hallgatói, kialakulnak a szakmai kapcsolatok. Ezen túl tanítok irodalomtörténetet. Lényegében a felvilágosodás és a reformkor, romantika irodalmát tanítom már négy éve. Ugye, én német szakon kezdtem itt a pályafutásomat. Ott az első perctől kezdve tanítottam a felvilágosodás és a romantika korát. Kétszakos lévén (magyar és német) nagyon jól tudom hasznosítani azt az ismeretrendszert, amit a német romantika és felvilágosodás kapcsán már előbányásztam. Meglehetősen jó, hogy ugyanannak a dolognak két különböző vetületét tudom vizsgálni. Ezt nehéz is szétszedni, hiszen rengeteg a két irodalom közötti kapcsolódási pont, a felvilágosodás, reformkor, romantika korában rengeteg a szerzők közötti kapcsolat. Az összefonódásokat nem megteremteni kell, hanem egyszerűen csak fölfedezni őket és beszélni róluk. Emellett mesteri képzésben tanítok olyan tárgyakat, amelyek témáival már az alapképzés során is kacérkodunk, mint például kulturális emlékezet a közép-európai irodalmakban. Ez a tárgy azért is jó, mert itt szintén meg kell találni a kapcsolódási pontokat. Közép-Európa azért elég sok perspektívát nyújt. Ezen túlmenően gyakran vagyok jelen a szak életében mint konferenciaszervező.

Másik kedvencem a szakmai tanulmányutak szervezése. Rendszeresen szervezek efféléket a diákoknak. Úgy gondolom, egy univerzitás ma már korántsem állhat meg az egyetem falain belül. Akkor jó egy képzés, ha az elméleti anyagot gyakorlatban, terepen is ki lehet próbálni. Amikor bevezettük a kulturális örökség meg kulturális és irodalmi emlékezet tantárgyat, ennek megfeleltettük a szakmai tanulmányutakat is. Olyan helyekre látogatunk el, ahol a kultúrának és a helyi kulturális adottságoknak olyan jelenléte van, amit fel lehet használni. Az első ilyen utunk a Szilágyságba vezetett. A Partium kissé elfeledettebb része a Szilágyság,

pedig óriási irodalmi és kulturális gyökerekkel bír. Megtekintettük a Wesselényi család zsidói birtokát, aztán Ady Endre nyomában jártunk Érmindszenten, Zilahon. A második körutunk a Barcaságba, szász vidékre vezetett, Brassóba, Nagyszebenbe, ami tipikus mintája az együttélésnek. A harmadik utunk tavaly volt a Bánságban, a soknyelvű, sokkulturájú régióban, amelyben magyar, román, német, szerb és még annyiféle kultúra élt és él a mai napig egymás mellett. Mindig olyan helyre megyünk, amelynek van kulturális tartalma, telítettsége. Megmutatjuk a hallgatóknak, hogy ha idegenvezetők lesznek vagy magyartanárok, hogyan érdemes jó osztálykirándulást szervezni. Én szilágysági vagyok, s a Szilágyság megyei diákjaim csodálkoztak néha ottjártunkkor, mondván: „Tanár úr, mi minden van itt, és én nem is tudtam.” Márpedig fontos, hogy tudjuk, milyen kincsek vannak a közelünkben is, a jobb megismerés végett.

Fantasztikus kaland bölcésznek, tanárnak állni

*Dr. Boka László egyetemi docens,
irodalomtörténész, az Országos
Széchényi Könyvtár tudományos
igazgatója*

Épp ezen az egyetemhez közeli helyen, ahol most beszélgetünk, történt meg a felkérés, hogy csatlakoznék-e az akkor alig egy éve alakult, frissen működő magyar tanszékhez. János

Szabolcs, az akkori rektor kért, ne csak Kolozsváron tartsak egy vendéglőadást (a magyar nyelvemlékek OSZK-s kiállítási katalógusa kapcsán jártam akkor itt), hanem Nagyváradon is, hiszen itt is létesült magyar nyelv- és irodalom tanszék. Az előadás után vacsoráztunk, s azt láttam, dinamikus, fiatal, elszánt csapat jött létre. A megtisztelő felkérés utáni első lelkesedésemet követően persze kételyek is megfogalmazódtak, éppen a *Várad* folyóirat szerkesztőségében Kinde Annamáriával (a 2014-ben elhunyt költő, újságíró, irodalomszervező volt akkor a lap irodalmi rovatának szerkesztője) beszélgettünk hosszasan ennek a lehetőségéről, előnyeiről és esetleges hátulütőiről, hiszen akkortájt sok kritikus hang is felmerült, főként Kolozsvár irányából, hogy szükség van-e Erdélyben egy újabb magyar tanszékre. Nekem számos kolozsvári barátom szólalt akkor meg. Én akkor is azt vallottam, nemcsak a város mint szülővárosom miatt, hogy igen, helye van itt a Partiumban. Fontos, hogy legyen egy magyar tanszék – viccesen fogalmazva – a Kolozsvár, Debrecen, Szeged „Bermuda-háromszög” közepén.

A tanszék eddigi eredményessége bennünket igazolt. Azt vallottuk: meg lehet szólítani a belső-székelyföldi diákokat éppúgy, mint a kelet-magyarországiakat – és mindenekelőtt a Partiumból jelentkező „hazai” hallgatókat is, akiknek fontos anyagi megtakarítást is jelent, hogy nem kell több száz kilométert utazniuk. Arról nem is beszélve, hogy a régióban megfigyelhető volt 2010-2011 körül, hogy aki nem Kolozsvár mellett döntött, az alapvetően Magyarországot választotta. Talán ennek a folyamatnak egy picit megálljt is tudott parancsolni, hogy létrejött a nagyváradi magyar tanszék. Azt gondolom, jó irányba halad az ügy, akkor is, ha nyilván voltak nemcsak szép momentumok, hanem nehézségek is. Én afféle stabil emberként, mégis külsősként igyekeztem az oktatás mellett számos egyéb téren segíteni. A könyvtár fejlesztésében, szakmai programok szervezésében, a hallgatók budapesti továbbképzésében. De ezek már az első évek gyermekbetegségei után voltak jószerével. Az egyetemnek voltak gazdasági nehézségei is, főként az utóbbi években, és adódtak ebből kifolyólag adminisztratív gondok is, amelyek kényszerű átszervezésekhez vezettek, pl. tanszéki csoportokra csökkentették a korábban önálló tanszékeket: a magyart, a németet, az angolt összevonták, de csoportként önállóan működünk továbbra is. Ma úgy érzem, fellendülő-

ben van az univerzitás, bízom benne, hogy a következő tíz évet is stabilan meg fogja érni a magyar tanszék.

Milyennek látja a szak előző éveit, illetve fejlődési lehetőségeit?

Mint minden új, fiatal tanszék, a maga gyermekbetegségeivel küzdött egy ideig. Kelltek a tapasztalatok. Egy induló tanszéknek egy eleve nem túl nagy s még nem régi, nem patinás hagyományokkal bíró egyetemen nincs könnyű helyzete, sem adminisztratív, sem szakmai téren. Kezdetben olyan vendégoktatókkal dolgoztak, amilyenek én magam is számítottam, csak az én esetem

annyiban más volt, hogy Budapestről is haza jöttem, míg más ingázó tanároknak, Nyíregyházától Kolozsvárig, Debrecenről Szegedig eleve másmilyen volt a viszonyulásuk, elköteleződésük a helyhez, a városhoz. Az első éveket Kordics Noémi tanszékvezetőként és János Szabolcs vitték a vállukon, s egyértelműen az volt a cél, hogy jó csapat szülessen, szakmai hitelességgel, jövőképpel, kellő anyagi forrással. Az egyetemi ranglétrára is figyelni kell, akkreditációra van szükség. A tudományos fokozattal bírók közül akkor még én voltam docensként a rangidős, utána hívtuk meg Balázs Géza nyelvészprofesszort a tanszékre. De itt tanított akkoriban Keszeg Anna és Biró Anca is, sok más kolléga mellett, azt gondolom, szakmailag kikezdzhetetlen csapat volt. A tanulási folyamatnak az is a része – főként a helyzet adottságaiból kifolyólag –, hogy egymással viszonylag ritkán találkozó embereket hogyan tudunk a diákok előtt megmutatni, az ő szempontjaikból milyen feladatvállalások és -leosztások lépnek életbe. Kezdetekben több volt a vendégoktató, mint az itt élő, az ugyanis nem egyik napról a másikra megy, hogy valakik fokozatot szereznek, aztán elindulnak az egyetemi ranglétrán, tanársegédként, adjunktusként, docensként stb. Ennek szigorú szabályai, követelményrendszere van, miközben a szak hitelességét is biztosítani kell Erdély-szerte. 2012-től, az ittlétem első három-négy évében már nagyon jó évfolyamokat sikerült útjukra eresztenünk, minőségi konferenciákat, tudományos programokat is szervezni, rangos előadókat és kortárs írókat, költőket az egyetemre hívni. Mindez része a szak népszerűsítésének is, ami ma is fontos, létkérdés. Egy jó tanszéki csapat olyan, mint egy jó válogatott, vannak húzó- és látszólag kevésbé húzó nevek, s bár mindenkinek más-más feladata van, a cél közös: mindenki a saját reputációját, kapcsolati tőkéjét kell hasznosítsa a tanszék javára. Utazó tanárokból most is elég sokan vagyunk a tanszéken, ami nem baj, minderre lehetőségként is kell tekinteni. Amikor anyagi nehézségek adódtak, akkor fölmerültek ezek a gondok, az utazással járó anyagiak mellett a munkaszervezési, szakmai kérdések is. Ebből is adódott az alapkérdés: itt tudunk-e tartani, föl tudunk-e építeni egy olyan csapatot, amely megfelel különböző oktatási és kutatási normáknak? A magyar tanszéken is volt egy hullámvölgy, de már biztatók a jelek. Jelenleg egy egyetemi tanár, több egyetemi docens dolgozik a magyar tanszéken, és vannak adjunktusok és kisebb rangban is kol-

légák. Mindig a helyi, az itt élő kollégák foglalkoznak az adminisztrációval, amely nem csekély teher, a tanszéki szervezési ügyek ezt meg is kívánják. Úgy érzem, az utóbbi évben sikerült egyensúlyt teremteni, remélem, nem kiabálom el, hogy ez az út így folytatódik a jövőben is. Még egyszer mondom: annak, hogy elég sok utazó tanár van, aki nem állandó jelleggel él itt, hanem tömbösítve tartja az óráit, vannak/lehetnek előnyei is, hiszen az, hogy más egyetemi tanszékeken vagy más intézményekben is dolgozunk, többletlehetőségeket jelent a diákoknak is. A magyar szak esetében különösen is. Például az, hogy Balázs Géza tanár úr az ELTE-n, Verók Attila Egerben tanít, én az Országos Széchényi Könyvtárban tevékenykedem, lehetőség arra is, hogy a diákok szakmai kiránduláson, továbbképzéseken is részt vehessenek, Erasmus-programokon évek óta fogadjuk őket az OSZK-ban. Van lehetőségük rálátni, hogy más városokban hogyan működnek hasonló karok.

Milyen a kapcsolat más egyetemekkel, hasonló szakokkal?

Az egész Partiumi Egyetemről elmondható, hogy dinamikusan keres kapcsolatokat más univerzitásokkal. Ez kapcsolódik ahhoz, amit az előbb említettem: az a legegyszerűbb, ha az oktatók révén is kapcsolatokat tart fenn a szak, Magyarországon is, persze Romániában is. Hét-nyolc évvel ezelőtt még gyér volt a lehetőség a szakmai utak szempontjából, illetve egy nagyobb tudományos konferen-

cia szervezésekor is kevesebb választási lehetőség volt olyan szempontból, hogy milyen társintézményeket találunk támogatóként magunk mellé. Most már gazdag a választási lehetőség egész egyetemi szinten, ezen belül a magyar tanszéknek is megvannak az erős kapcsolatai közgyűjteményekkel, társegyetemekkel. Az Erasmus-programok ugyancsak lehetőségeket kínálnak mind a diákoknak, mind az oktatóknak. Erasmus-program révén egy-két hétre én is képviseltem más egyetemeken vendégelőadóként a PKE színeit. Erdélyben is léteznek ösztöndíjprogramok és tudományos kutatóprojektek, no meg könyvkiadásiak is, amelyek nem effektíve az oktatáshoz kapcsolódnak, de azért ne feledjük el: az oktatás és a belső tudományos kutatómunka egyszerre kell jelen legyen egészséges arányokban minden egyetemen. Az oktatónak szüksége van arra, hogy a saját kutatási témáit próbálja fejleszteni. Ebben derekasan helytállt eddig a magyar tanszék. És itt említhetem azt is, hogy a PKE magyar szakosai aktívan részt vettek a városon belüli kulturális intézmények programjaiban is. A tanszék a *Várad* folyóirattal, a Szigligeti Színházzal, a püspökségekkel s más kulturális intézményekkel is együtt kell működjön. Talán személyem révén is sikerült mindezt megerősíteni, hogy egyetlen példát mondjak, öt éve a Tabéry Géza novellapályázat is így indult útnak...

Mit tanít a diákoknak, s mely évfolyamoknak?

Alapvetően 20. századi magyar irodalomtörténetet és erdélyi magyar irodalmat tanítok, egyéb elfoglaltságaimból adódóan az alapszakon a harmadéveseket taníthatom péntekenként, olykor hétfőnként. Az előadásaim kétharmadát nem is az alap-, hanem a mesterképzésen, vagyis negyed- és ötödéven tartom. Ott viszont már nem szigorúan magyar irodalomtörténettel foglalkozik az ember, hanem komparatistikával, irodalom- és művelődéstudománnyal, interpretáció-elméletekkel, irodalomkritikával, tehát átfogóbb, elméletibb vagy éppen komparatív tantárgyakkal. Van egy olyan tárgyam is, hogy irodalom-film-színház, tehát irodalom és társművészetek mai, változó mediális viszonyáról. A mesteris hallgatóink többsége már dolgozik, mellette tanul, tehát pénteken, munka után és szombaton hallgatnak órákat. Ez szerencsés konstrukció számukra is, és egy kis egyetemnek az is előnye, hogy ezt meg tudja szervezni. Az alap-

szakosoknak szigorúan csak a munkanapokon lehet előadásokat tartani, ezzel szemben a mesteriseknek tömbösített előadásokat is tarthatunk. Közülük sokan fokozati vizsga előtt állnak, és aktív tanárok, de színházi szakemberektől rádiósig a legkülönfélébb hallgatókkal találkoztam már. Vannak köztük olyanok, akiknek van felsőfokú végzettségük már, de a bolognai rendszerben a plusz két év mesterit nem végezték el, néhány év kihagyás után jelentkeznek. Akadnak olyanok is, akik más egyetemeken végezték az alapképzést, de ide kerültek a régióba, családjuk révén vagy más ok miatt. Van, aki Kolozsvárott végzett és a mesterit itt fejezi be.

A diákok milyen területen érvényesíthetik itt szerzett tudásukat?

E szak klasszikus bölcsészkar végzettséget ad. Volt diákjaink közül sokan már a megyében magyartanárként tanítanak, néhány volt tanítványom a helyi vagy a regionális sajtóban dolgozik. Sokan elmentek fordítói és egyéb munkakörökbe, főleg a kétszakosak közül. Vannak, akik az alapképzést itt fejezték be, aztán Budapesten vagy Debrecenben folytatták mesterképzéssel, különböző ösztöndíjakban részesültek, könyveket írnak, szerkesztenek, más rangos irodalmi lapokban kritikát is közöl. A klasszikus bölcsész végzettség mellett hangsúlyozni szoktam, hogy a mi esetünkben a megyében lévő közgyűjteményekre is érdemes lenne hangsúlyosabban odafigyelni. Elég sok projektben, ún. mentőakci-

ókban vettem részt az utóbbi években: múzeumok, könyvtárak állományának, dokumentumainak megmentése, felújítása, restaurálása és egyéb tudományos-kulturális programok, emlékévek kapcsán is, ami alapvetően nemzeti könyvtári feladatkörömhöz kapcsolódott. Akár a nagyszalontai Arany János Emlékmúzeum, akár idén a nagyváradi Ady Endre Emlékmúzeum esetét vesszük, akár helyi vagy távolabbi közgyűjtemények, levéltárak, könyvtárak, múzeumok esetében nincs megfelelő utánpótlás, ehhez nekünk kellene „kitermelni” a megfelelő szaktudást. Ilyen téren az eddiginél is jobban együtt kellene működnie az egyetemnek állami, illetve egyházi intézményekkel, hogy az igényeket felmérjük.

A tizedik születésnapot miként ünnepli majd a tanszék?

Az idei tanév első tanszéki értekezletén felmerült valamiféle emlékülés, amelyen egyszerre ötvöznénk a családiasságot és a tudományosságot. Az utóbbi években sikeres a tanszék a teljes magyar nyelvterületre vetítve is a tudományos konferenciákon, így könnyen lehet, hogy az általam és Biró Annamária által 2014-ben útjára indított, kétévente megrendezendő konferenciasorozat szeptemberre esedékes fordulóján, annak zárónapján vagy estjén szervezünk egy komolyabb ünnepséget. Szeretnénk valamit kifejezetten ennek az évfordulónak szentelni, ami kellően meghitt és szép emlékeket idéző. Valószínűleg megjelenik majd egy emlékalbum, amelyben az összes korábbi oktató és néhány itt végzett diák rövid írása is szerepelne. Megkeressük azokat is, akik egy ideig segítettek a csapatot, aztán úgy hozta az életük, a szakmai karrierjük, hogy továbbálltak más városokba, más egyetemekre. Azt is fölvetettük, én is támogattam ezt, hogy szerepeljen az albumban az összes eddigi magyar szakos diák neve, aki itt végzett a PKE-n, s természetesen az oktatóké is. Azzal minden tanszék büszkélkedik, ha van egy-két olyan hallgatója, aki már komoly szakmai sikereket tudhat maga mögött, aki doktori iskolába jár, ösztöndíjakat, alkotói díjakat nyert, akik verseket publikálnak. Ez a tanszéknek is visszaigazolás. Nyomon követjük azoknak a diákoknak az útját, sorsát, akik a PKE-ről kerültek ki, innen indultak. Remélem, mindennek lesz egy közösségi felületen létrehozott vagy a világhálón elérhető honlapja, aloldala is.

Hol helyezkedik el a tanszék a romániai felsőoktatási palettán?

Ezt elsődlegesen kollégáimtól és az egyetem vezetésétől kell megkérdeznie. Azt azonban magam is tudom, hogy a magyarországi híre a tanszéknek és az egyetemnek pozitív irányba tart, növekszik, s ehhez személyek és a személyek mögött álló munka, hitelesség kell. Amint már utaltam rá, kezdetben bennem is voltak aggályok, amelyek csak a szakmaiságra vonatkoztak, nem arra, hogy van-e helye itt egy tanszéknek. Aggályaim amiatt voltak, hogy lesz-e olyan emberállomány, mely képes megfelelő minőségben oktatni, hiszen Nagyváradnak (a magyarság tekintetében jó ideje) nem voltak egyetemi vagy főiskolai hagyományai. Sok időbe telt, míg ez kiépült, az infrastruktúra konszolidálódott, megerősödött. Egy magyar nyelv- és irodalom tanszék létrejötte ezenfelül is kihívás, de remek hívószó is lehet a teljes PKE felé. Ezért nem igazán értettem, hogy az említett tanszéki összevonásokkor, adminisztratív és anyagi okokból, miért volt szükség megszorításokra e téren is. Ne feledjük: egy angol vagy német szakos képzést – nem akarok senkit sem megbántani – lehet tanulni másutt is, a nagyváradi állami egyetemen is; de ha valaki magyar irodalmat és kultúrát, magyar nyelvészetet akar tanulni, azt jelenleg alapvetően két helyen teheti meg: Kolozsváron, ahol én magam is végeztem, illetve 2010 óta Nagyváradon is. Visszatérve a kérdésére: a romániai felsőoktatásban a tanszék értelemszerűen csak

a kolozsvárral mérhető össze, vele „verseng”, ha ezt annak lehet nevezni, de épp úgy jó értelemben véve verseng a hallgatókért más, magyarországi egyetemekkel is. Az út, amelyen elindultunk, még igen hosszú... Van mit fejleszteni, s van hová fejlődni. De egy jó csapat az oktatásra ugyanúgy gondot fordít, mint kutatóprojektekre, helyi és országos rendezvényekre, amelyek jóvoltából eddig is sikerült ténylegesen elhelyezni a PKE magyar tanszékét a magyar tudományosság képletes térképén. 2013-ban kezdtünk gondolkodni azon, érdemes lenne-e egy rangjában is méltó tudományos konferenciasorozatot szervezni Váradon. Ebből az ötletből születtek az *Értelmiségi karriertörténetek, kapcsolathálók, író-csoportosulások* című konferenciák; eddig már három lezajlott, őszre már szervezzük a következőt. Lokális konferenciasorozatokat is indított a tanszék. A magam részéről igyekeztem a diákságot is bevonni, programsorozatokat indítani. Például a *KéPKeret* több évig élt, rendezvényein rangos írók, művészek is megjelentek. Számos könyvbemutatót szerveztünk, továbbá olyan programokat, amelyek diákjaink mellett a városi közönséget is bevonhatják az egyetem falai közé. Az egyetem azért egyetem, hogy kisugárzása legyen, nem elszigetelten kell működnie, hanem olyan programokat kínálnia, amelyek az itt tanuló diákságon túl a helyi lakosoknak is adnak valamiféle többletet.

Mi az, amin még javítani, fejleszteni lehetne?

Egyszer azt mondtam egy tanszéki értekezleten, hogy ez is olyan, mint a háború, három dolog kell hozzá: pénz, pénz, pénz. Alapvetően nem, vagy nem csak, de három-négy dolog bizonyosan kell hozzá: szakmaiság és elhivatottság, jó PR-érték és az anyagiakon túl fontos, hogy egy megfelelően dotált egyetemi campus is, könyvtárral, rendelkezésre álljon. Az utóbbit azért is említtem, mert a budapesti diákjaimban ugyanannyi lustaság van, mint a nagyváradokban, nincs különbség a kettő között, tehát csak azt akarják manapság elolvasni, ami készen rendelkezésre áll, vagy eleve elérhető a világhálón. Azért ez ne így legyen egy magyar szakos esetében. Meg kell tanulni kutatni, keresni, utánanézni a dolgoknak, ha kritikai gondolkodásra akarunk nevelni. Igyekeztem ezért tudatosan fejleszteni a PKE tanszéki és ún. „nagy” könyvtárát, ami rajtam múlt, idehozni a legnagyobb magyarországi kiadókat, bevonzva könyvado-

mányokat. Maga az egyetem vezetősége is erre törekedett egyéni könyvtárak, hagyatékok ideszállítással. Már van egy reprezentatív és szakmailag is modern könyvtára az egyetemnek. Az új épületrész is adott. Én a magam részéről a tanszéki könyvállományt is igyekszem bővíteni, főként az irodalmárokét. Úgy érzem, ezeken túlmenően, hogy a szakon alapvetően a regionalitásra és ennek pozitív oldalaira, értékeire figyeltek eddig is. Arra, hogy a helyi kulturális erőket mozgassuk meg, a lokális és regionális kulturális emlékezetet tartsuk fenn, akár tantárgy szinten is oktassuk, tehát olyasmiket is tanítsunk, amik a régióra jellemzők, amik annak a szellemi kincseihez tartoznak. Itt rengeteg elfeledett érték van, ami ma már nem egyértelmű a legfiatalabb nemzedékeknek. Emellett az európai és a világtrendekre is kötelező figyelni, különben a leszakadás veszélye fenyeget. Érdemes nemzetközi szintekhez mérnünk magunkat, ha hosszabb távon gondolkodunk. A kettő nem zárja ki egymást, mielőtt valaki azt gondolná, csak óvatos tervezésre, tudatos építkezésre van szükség. Kérdés lehet, hogy mi most itt szépírókat is akarunk-e nevelni, netalán kritikusokat, meghagyjuk-e ezt a klasszikusnak mondott lehetőséget, hogy úgy mondjam, vagy inkább csak a piaci szférában elhelyezkedő bölcsészeket akarjuk kinevelni. Minél szélesebb a paletta, annál sikeresebb egy tanszék. Minél több lábbon áll, annál jobb – nyilván a bölcsészkaron belül, hiszen a lehetőségek korlátozottak, de azért elég tágasak

ahhoz, hogy mindenki megtalálja a maga szeletét vagy szegmensét.

Arról egyébként komoly viták folynak ma a világban más egyetemeken is, hogy melyek azok a profilok, amelyekben manapság egy felsőoktatási intézmény humán területen, a társadalomtudományokban sikeres lehet. Hiszen alapvetően változik a világunk. A klasszikus irodalom tanszékek óriási változásokon estek át csak az utóbbi harminc esztendő tekintve. És nem szeretném, hogy utólag valaki azt mondja, hogy ó, hát ezt vagy azt a típusú képzést itt el sem tudták képzelni, ahogyan azt sem, hogy átessünk a divatjelenségek és -igények kiszolgáló intézményévé. Ezek akkor működnek jól, ha erős helyi bástyák vannak, megbeszéltek profilokkal az egyéb intézményekkel, de akár egymással konkurálva is, hiszen a verseny meg a kritika – ahogyan Kosztolányi mondogatta – rangot és szakmaiságot ad. És mindezt együttműködve, hálózatszerűen is meg lehet valósítani. Ez a legkevésbé sem jelent ellenlábasságot, Debrecen-től Nyíregyházán át Budapestig vagy Szegedig, valamint egyházi és nem egyházi, állami és nem állami vonalon széles és rugalmas együttműködésben kellene gondolkodni, hogy a jó gyakorlatokat itt is meg tudjuk valósítani. Nagyon sok mindent lehetne most még felsorolni, ami nemcsak a PKE jelenlegi magyar tanszékét érinti, hanem a bolognai folyamatoknak az utóbbi tíz-tizenöt esztendejét is. Hogy ez mennyire volt sikeres, az már egy másik interjú tárgya lenne.

Az olvasás szeretetét miként adhatják tovább a hallgatók?

Az alapképzés három éve alatt elindulunk a klasszikus régi magyar irodalomtól, harmadéven eljutunk a huszadik századig. Most többnyire ez a gyakorlat. Ám van, aki a szakosodással addigra már meg is unta a régi szövegeket. Néhány egyetem bevezetett olyan projekteket, melyeknek értelmében megfordítják ezt: a huszadik századtól és a kortársaktól mennek vissza a klasszikusokig. Tehát először az olvasásra nevelést, az olvasás megszerettetését és az ismeretek tárházának bővítését tűzik ki célul, nem feltétlenül időrendben haladnak. A nálunk végzetek többsége aktív oktató lesz, vagy már most is tanít. Nem kilóra mérik, hány száz oldalas regényeket kell elolvasni, de nem is jó, ha ez egyetemen is

még megmarad a kötelezőek elutasított, unottnak gondolt körében. Ezek a művek lehetséges feltárulkozó világok, tükrök, amelyek önismeretünket és a világban való eligazodásunkat segítik, világok, amelyekben meg lehet merítkezni. Fantasztikus kaland, amikor az ember bölcsésznek áll. Nem azért kell bölcsésznek lenni, mert nem vagyok jó matematikából vagy reáliákból (én speciel jó voltam, mégis matek-fizika szakról váltottam), hanem azért, mert ez életprogram, elhivatottság. A gondolkodni tudás és tanítás, az okok és a miértek tana, a háttérösszefüggések fellebbentése, a kreatív gondolkodás világa, az örök, ám ösztönző kételyek mellett is a megfelelő egyéni választások keresése, melyek itt hevernek az orrunk előtt, nagyjaink műveiben. Csak lapozzuk fel őket és lépünk velük párbeszédbe. Egyéni, senki más számára nem elmondható üzenetekkel. Amikhez megfelelő képzettség sem árt... Hiszen legalább mi mondjuk ki, hogy jelenlegi társadalmunkra alapvetően jobban ráférne egy nagyobb fokú műveltségeszmény és művelődéseszmény. Hogy milyen szimptomái vannak annak, hogy ma mit és mennyire olvasnak vagy nem olvasnak a legfiatalabbak, az a szülők után épp a jövő tanárain is fog múlni. Hogy ők hogyan tudják majd a harmadikos, negyedikes kisdíkoknak megtanítani azt, hogy miért jó olvasni, teremtett világokban elmerülni, és hogyan lehet erre rávenni őket a saját szintjükön. Mindig hajlamosak vagyunk siránkozni, a különböző generációk koncentrációs idejét felmentő érvként emlegetni.

Amikor én voltam egyetemista, csak angol irodalomtörténet vizsgából közel harminc regényt kellett elolvasni egyetlen félévben, ami már akkor is majdhogynem abszurd volt, de tizenötöt biztosan elolvastunk, az tényleg elvárás volt. Ha manapság azt mondom egy félévben, hogy olvassanak el öt regényt, de mindenki, nem csak az, aki szemináriumot tart belőle, azt látom, néhányan csodálkoznak: „tényleg? ez most elvárás?” Az olvasás nem tanóra. Nem úgy kell koncentrálni odafigyelni rá, mint egy előadáson. Az maga a felszabadulás, a belemélyedés, a lehetőség. De nem is azt kell visszamondanom, amit olvastam. Inkább azt, amit én gondolok minderről. Az egyetem tanulni tanít meg elsődlegesen, aztán, ha szerencsém van, érvelni, összetetten s nem felületesen gondolkodni a világról, ami már közös munka eredménye. Van, aki persze csak megúszni akarja, egy papírt szeretni. De egy szemináriumi dolgozattal az ELTE-n sem lehet úgy jelentkezni, hogy abban nincs legalább öt alátámasztott szakirodalmi hivatkozás. Ezek az alapvető követelmények, amelyeknek meg kell felelnie annak, aki bölcsész alap- vagy mesteris diplomát szeretne. Önmaga érdekében és javára.

Folyamatos megújulásban vagyunk

Dr. Magyarai Sára egyetemi docens, nyelvész

Mióta oktat a PKE magyar nyelv és irodalom szakán? Hogyan kapcsolódott be e tevékenységbe?

2012-ben kerültem az egyetemre. 2011-ben doktoráltam nyelvészeti tantárgyból Kolozsváron, és attól a tanévtől dolgoztam Temesváron, a Nyugati Egyetemen, román tanszéken tanítottam magyar nyelvet és kultúrát az ottani román diákoknak. Véletlenszerű volt a találkozás a Partiumi Keresztény Egyetemmel. Miközben egy alkalommal Kolozsvárra utaztam, találkoztam a volt magyartanárnőmmel, Bodóczi Erzsébettel, és beszélgetésünk során kiderült, nyelvészetből doktoráltam. Itt a tanszéken nyelvészekből hiány volt, és a tanárnő volt az, aki beajánlott. Néhány napon belül fölhívott Bartha Krisztina, hogy lenne egy állás, érdekelne-e. Temesváriként avval kellett számoljak, hogy ez mégis csak 170 kilométer, háromórás út. Megtaláltuk a módját,

hogy ingázó oktatóként 2012 őszén megkezdhessem itt az oktatást. Először óraadóként, próbaidősként, majd 2013-ban úgy döntöttünk, átjövök ide főállásba. Évekig párhuzamosan dolgoztam a Nyugati Egyetemen is Temesváron, illetve a Bartók Béla Elméleti Líceumnak voltam az egyik magyartanára, és ameddig végig nem vittem ott az éppen aktuális osztályomat, addig „három munkahelyes” voltam. Aztán a temesvári részt három-négy év alatt leépítettem. 2012 őszétől megbíztak a tanárképzés újjászervezésével, 2012–2016 között én voltam a Tanárképző Intézet igazgatója, ami még egy embernyi energiát és munkát jelentett, be kellett látnom, nem működik ez a sok irányba való teljesítés.

Milyen tantárgyakat tanít?

Az az ajánlott a tanügyminisztérium részéről, hogy amiben profik vagyunk, azt oktassuk. Tehát a saját kutatási témáinkat. Viszont ez azt is jelentené, hogy csak egy kutatási szakterület, tantárgy jöhet szóba. Nekem az antropológiai nyelvészet a szakterületem. Azt vizsgálom, hogy az, ahogyan beszélünk, ahogyan a nyelv működik, hogyan reflektál a közösségre. Egyfajta nyelvi profilizással foglalkozom. Tehát egyetlen ilyen tantárgyam van, az antropológiai nyelvészet, mellette tanítok olyan tárgyakat is, amelyeket meg kell tanulni annak, aki magyar nyelvet és irodalmat tanul. Ezeket a tárgyakat nekünk is valaki megtanította annak idején. Ezért általános nyelvészet előadást is vezetek. Emellett

mai magyar nyelv előadást, amelynek során a mondattan-nal foglalkozunk. Roppant izgalmas tárgy a magyar néprajz, az antropológiai részhez áll közel. 2013-ban Romániában elsőként vezettük be a magyar nyelv mint idegen nyelv módszertanát. 2004 óta foglalkozom fakultatív magyaroktatással. Ennek a kutatásával, tananyagok kidolgozásával, illetve tanárok továbbképzésével. Itt a legnagyobb gond, hogy nincs szakképzett tanár. Fontos, hogy 2013-ban bevezettük ezt a tantárgyat mint módszertani csomagot. Tudom, a magyar mint idegen nyelv neuralgikus fogalom a romániai magyarok számára, de ez egy nyelvpedagógiai, nyelvtanítási szakterminus, és azt jelenti: sok olyan helyzet van Romániában, amikor a magyar nyelvet idegen nyelvként, második nyelvként kell tanítani, mert a gyermek vagy vegyes házasságból származik, vagy nem beszél a magyart anyanyelvként, vagy – bár magyar családból jön – a nyelvtudása nem kielégítő, és ő azon a nyelven nem tud továbbtanulni. Erre a reális helyzetre kellett megoldást kidolgozni. Ugye, a kutató egyik feladata, hogy vegye észre, milyen jelenségek működnek a világban, azokat térképezze föl, elemezze, és megoldási javaslatokkal is szolgáljon, ha pedig van rá mód, e javaslatok gyakorlatba ültetésével is foglalkozzon. Ez egy szerencsés történet, mert a magyar mint idegen nyelv esetében ez jól működik, már több mint száz hallgatót képeztünk ki arra, hogy találkozhat tanítóként vagy magyartanárként olyan gyerekekkel, akik bár magyar tan nyelvű oktatásban részesülnek, nem beszélnek anyanyelvi szinten a magyart. Több mint húsz éve tanítottam Temesváron felnőtteknek magyart idegen nyelvként. Viszont maga a tanítás módszertana más. Egy dolog tanítani a nyelvet, és más kidolgozni azt, miként lehet tanítani a nyelvet. Nyilván nem kezdtem módszertan-oktatásba, csak miután többéves tapasztalatom volt abban, miként kell ezt tanítani. Tankönyvet írtam, tesztgyűjteményt készítettem erre az oktatási formára, és ebben partner volt az egyetem is. Tehát ezt a tantárgyat is tanítom, illetve múzeumpedagógiával is foglalkozunk, valamint kulturális menedzsmenttel. Hogy ezek hogyan kapcsolódnak a nyelvészethez? Amikor egyetemista voltam, a néprajz–antropológia főszakon muzeológiával is foglalkoztunk, és mivel az alapképesítésem szerint tanító is vagyok, ezek a pedagógiai részek jól mennek. És néha meg kell lépni a közösség érdekében azt, hogy új tantárgyakat vezetünk be. Úgy látjuk, ez szerencsés lépés volt három

évvel ezelőtt. A cél az, hogy a diákjaink minél többretegű felkészülést kapjanak, és minél több szakterületen megállhassák a helyüket a magyar szakos diplomájukkal.

Hogyan és milyen területeken tudják hasznosítani a diákok az egyetemen tanultakat?

Az a jó Romániában, hogy ha a törzskönyvi kivonatukon fel vannak tüntetve a tantárgyak, akkor bizonyos helyzetekben dolgozhatnak szakképzettként azokon a szakterületeken. Ezt úgy kell elképzelni, hogy ha magyar szakot végzett valaki, és kikerült egy falusi iskolába, ahol a magyarárából nem telt ki a teljes óraszám, akkor rábízták a könyvtár működtetését is, de a könyvtárosi teendőkért képzetlenként fizették. Mióta viszont könyvtárszervezést is tanul, és azt írja a diplomáján, hogy könyvtáros, azóta képzettként fizetik meg érte. A nálunk magyar szakot végzett legtöbb diák dominánsan magyar nyelv és irodalom szakos tanár lesz, ez olyan ötven százalék fölötti a kimutatások alapján. Viszont a sajtóban is elhelyezkedhetnek, erre is kapnak egy alapcsomagot. Dolgozhatnak tájházakban, hiszen tanulnak néprajzot, múzeumpedagógiát is. Ezenkívül foglalkozhatnak a magyar mint idegen nyelv oktatásával, ami plusz jövedelemforrás is. Évfolyama válogatja, de fordítóként, tolmácsként is elhelyezkedhetnek, oktatási csomagunkban ez szintén megtalálható. Ez öt képesítés, ami hozzásegíti őket ahhoz, hogy könnyebben elhelyezkedjenek. Emel-

lett vannak olyan tantárgyaink, hogy kulturális örökség, illetve kulturális menedzsment. Ez úgy kapcsolódik a magyar irodalomhoz és nyelvészethez, hogy megtanítjuk a diákot a kulturális tudás anyagi tőkévé való konvertálására, s mindez a pályázatírástól a rendezvényszervezésig kiterjed. Sokszor azt látjuk, hogy a környezetünkben lévő kulturális egyesületeket pedagógusok, újságírók működtetik. Az egyetemen megpróbáljuk a gyakorlati tudást az ő elméleti tudásukkal összehozni. Ennek az egyik tantárgyát én tanítom. Tizenhat éve vezetek egy továbbképzős tanácsadó irodát. Tudom, hogyan működik egy pályázat. Pályázatokat tudunk lehívni, menedzselni és elszámolni. Fontos volt, hogy olyan tantárgyakat tanítsunk, amelyekben saját gyakorlati tapasztalatunk is van, ne csak elméleti tudást adjunk át.

Ön szerint hol helyezkedik el a PKE magyar szaka a romániai magyar felsőoktatási palettán?

Én azt érzem, hogy teljes jogú tudományos és oktatási partnerként fogadnak el minket mind Romániában, mind a Kárpát-medencében. A Kárpát-medencei, illetve magyar tan székeket tömörítő világintézmény, a Balassi Intézet foglal

Dr. Magyari Sára nyelvész, egyetemi docens

kozik a magyar lektori hálózattal, és ettől a tanévtől a mi magyar tanszékünknek is van egy lektora N. Császi Ildikó személyében, ami azt jelenti, a mi szakunk is fölkerült erre a nemzetközi palettára.

Milyen a kapcsolat más egyetemekkel?

A kapcsolatainkat egyrészt abban szoktuk mérni, hogy az általunk megszervezett konferenciákra eljönnek-e más kollégák. Nyelvész szakirányonként két évente van egy nemzetközi konferenciánk: *A nyelv közöségi perspektívája*. Tavaly június végén negyven előadó jött négy országból, voltak résztvevőink a kolozsvári BBTE-től kezdődően Szegeden, Budapesten, Debrecenen át egészen a komáromi Selye János Egyetemig, a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézetéig. Mindebből azt látjuk, komolyan vesznek minket. A kutatási projektek esetében szintén tapasztalható az együttműködés. Tavaly fejeztünk be egy nagyobb projektet, egy alkalmazott nyelvészeti háromnyelvű szótárt adtunk ki kétnyelvűségre és többnyelvűségre vonatkoztatva. Kolozsvári és csíkszeredai kollégák mellett a PKE magyar szakáról ketten vettünk részt a szótár előkészítésében. Csíkszeredából Tódor Erika Mária koordinálta a munkálatokat. Öt éven át volt a szaknak részben kulturális, részben nyelvészeti programja, a Nyelvmentor program, amelynek az egyik célja volt összefogni a Romániában és a Kárpát-medencében működő, elsősorban nyelvészeti kutató előadókat és elhozni őket Nagyváradra.

Tanévenként négy-öt előadó jött el. Az öt év alatt több mint negyven előadó több mint húsz kutató-, illetve egyetemi intézetből vett részt a Kárpát-medencéből, amit szintén sikernek gondolok. Ennek az elismertségnek, együttműködésnek része az is, hogy nemzetközi szervezeteknek vagyunk a tagjai. Ezek sokszor meghívásos alapúak, és csak akkor lehet bejutni, ha egy-két kolléga ajánl minket. Ilyen a Termini Kutatóhálózat. Az, hogy hívnak minket előadásokat tartani, akár nagy, plenáris előadásokat is, szintén jó dolog. Bartha Krisztina kolléganóm tavaly ősszel Szerbiában volt előadást tartani. Ez mind azt mutatja, elismerik a munkánkat, elfogadják minket.

Milyen nyelvészeti kutatások folynak jelenleg?

A nyelvi szakirányt illetően gyorsan reagáltunk a hiányokra, elsősorban a romániai magyar nyelvi kutatásokban jelentkezőkre, melyek a Partiumot és a Bánságot illetik. Bartha Krisztina főleg a kétnyelvű környezetbeli beszédértéssel és beszédprodukcióval foglalkozik. Mert az, hogy a gyerek mit ért meg, hogy a helyes magyar hangképzés kialakul-e, sokszor függ attól is, hogy egy- vagy kétnyelvű környezetből származik, illetve az oktatásban egy- vagy kétnyelvű helyzetbe kerül. Gyakran dolgozunk együtt pedagógiai szakemberekkel, különféle továbbképzési programokat is kidolgozunk. A Romániai Magyar Pedagógus Szövetséggel is együtt dolgozunk, amikor felkérnek rá. Kutatásaink egyik vonala a nyelv és oktatás kapcsolata, figyelve arra is, milyen nyelvi gondokkal küzdenek a tanítók, tanárok. Felmérjük a problémákat, de megoldásokat is keresünk rájuk. A másik nagy kutatási terület, amellyel foglalkozunk: a nyelv és kultúra, nyelv és személyiség kapcsolata. Ide kapcsolódik a nyelvi profilozás. Az, ahogy az egyén használja a nyelvet, ahogy ír, vagy ahogy beszél, majdnem úgy működik, mint az ujjlenyomat. Sok olyan marker van, ami árulkodik arról, ki az a személy, aki bizonyos szövegeket megír. Ezt a következőképpen lehet elképzelni: egy névtelen levél érkezése esetében, bár ismeretlen a szerző, a nyelvi profil sok mindent meg tud mondani arról, aki a levelet megírta. Mi nem annyira az írott szövegekkel, mint inkább a beszélt nyelvvvel foglalkozunk, és ez nagyon izgalmas. A harmadik ág még mindig a nyelv és kultúra kapcsolatához tartozik: a nyelv és a digitális világ, a nyelv és az internet kapcsolata.

Az, hogy milyen hatása van, továbbá milyen lehetőségek, illetve veszélyek vannak, amelyek – ha a megfelelő nyelvhasználatra figyelünk – jeleként működhetnek. Az egyik legutóbbi kutatásom az internetes csalásokkal és az internetes romantikus csalásokkal kapcsolatos. Ezek a romantikus csalások izgalmasak, mert ezen esetekben van egy nyelvi mód, sőt egy nyelvi modell, amibe ezek folyamatosan illeszkednek. Ha azt mondom, hogy nyelv, akkor nemcsak a mondatra vagy szófajta kell gondolni, és nemcsak arra, milyen szavakat használunk vagy nem használunk, hanem arra is, miként építünk meg egy szöveget, milyen stilisztikai, pragmatikai elemek jönnek elő. Megvannak a sajátos narratívák a csalások esetében, például a szöveget milyen történetre fűzik föl, vagy a szövegben a köszönés, a kérdés, egyáltalán, az ismerkedés hogyan jön létre. Nagyon tipikusak a csalók, és ezt nyelviileg profilozni lehet. Roppant izgalmas, érdekes terület. Tudomásom szerint a román rendőrségen nincs internetrendészet, Magyarországon van. Amikor fel tudok mérni például egy társskereső oldalon valakit, akinél látszik nyelviileg, hogy ő csaló, és csalás felé fogja elvinni a levelezést, akkor nincs olyan hivatalos szerv, ahová ezt jelezzük. Vagyis jelezhetjük, de úgylis azt fogják mondani, hogy ameddig meg nem történik a valós csalás, nem vagyunk megkárosítva, addig nem foglalkoznak evvel. Egyébként mindenki ismer olyankat, akik akár több száz vagy több ezer eurót küldenek akár párkere-

sésből kiindult félrevezetések miatt, vagy azért, mert elhizsik, hogy valakinek a gyermeke, unokája bajba került.

Mi az, amin változtatni lehetne még a szak tantárgyait illetően?

Meg kell találni az egyensúlyt a klasszikus és a modern vonal között, mert ahhoz, hogy magyar nyelv és irodalom szakként működjünk, meg kell tartani bizonyos klasszikus tantárgyakat. Ezeket annyira nem szeretik a diákok, mert ezek esetében tanulni kell. A modern oktatás hangoztat olyan szavakat, hogy kompetenciafejlesztés, de azt nem mondja el, hogy kompetenciát akkor fejlesztünk, ha van mögötte valós tudás, ami elméleti tudás kell legyen első fázisban, s azt sokszor olvasással lehet megszerezni. Ezeket a tantárgyakat valójában nem lehet kiküszöbölni. Ez nyelvészetből a klasszikus grammatikát jelenti. Igen, meg kell tanulni, hogy a nyelvnek a rendszere hogyan működik. Mert ha a hallgató nem érti, hogy a nyelv hogyan működik, akkor hiába beszélnek majd neki harmadéves korában a nyelvi profilozásról. Ha neki kimarad az, hogy a ragozás, a mondatban a szavak sorrendje, a mondat hangsúly hová esik, akkor a profilozást sem fogja érteni. Sok diák szeretne egyből nyelvi profilozó lenni, vagy szeretne antropológiai nyelvészettel foglalkozni, de ehhez kell az alap, meg kell ismerni a nyelv rendszerét. Emellett folyamatosan nyitni kell a nagyvilág problémái irányába, kutatóként avval is foglalkozni kell, ami éppen a világban van, és azokra megoldásokat kell keresni. Érdemes foglalkozni avval, hogy ebben a világban hol lesz a helye egy magyar nyelvet és irodalmat végző diáknak. Sokkal több energiát kell fektetni a korrektorok képzésére, mert az online felületekre a szövegek azonos módon kerülnek fel, ahogy azt az ember megírja. Ezt magamon is látom, ez természetes, hogy ha az ember át is nézi a szövegét, nem látja a saját hibáit. Ezért kell egy külső szem, külső fej. Érdemes lenne ezekbe fektetni. Egyre inkább hangsúlyt kell helyezni a nyelvi képzésekre az online média kapcsán: arra, hogy az, ahogyan beszélünk, mekkora hatást gyakorolhat közösségekre. Például lényeges a kríziskommunikáció, ami, ugye, pont most mennyire fontos, mert nem mindegy, a híreket, rendeleteket hogyan kommunikáljuk. Ennek van egy nyelvi vonatkozása is, és ez tanulható. Ezekre a dolgokra kell odafigyelni. Nem félek attól, hogy a magyar szaknak nem lesz létjogosultsága, de folyamatosan meg kell újulni.

Ejtsünk szót a mesterképzésről is.

Van egy multikulturalitás és többnyelvűség mesterképző szakunk, ahová általában azok a diákok jönnek, akik magyar szakot, illetve nyelvszakokat végeztek. Az utóbbi időben megnőtt az érdeklődés a szak iránt, mindig betöltik a hallgatók az ingyenes helyeket, sokszor versenyhelyzetbe kerülnek a fizetős helyekért is. Az utóbbi években vannak diákjaink, akik Kolozsváron végezték az alapszakot, és nálunk mesteriznek, vagy olyanok, akik Magyarországról jönnek mesterizni. A diákoktól azt hallom vissza, amiért számukra vonzó a mesterképzés: egyrészt a tartalom, másrészt a forma. Ami a tartalmat illeti, sikerült ezt a képzést is vonzó tantárgyakkal feltölteni. Nekem két tárgyam is van. Az egyik az európai nyelvpolitikák, ami szintén rendkívül aktuális, akár kisebbségben, akár Európán belül. Másrészt kulturális nyelvészetet tanítok, hogy miként reprezentálja magát egy-egy kultúra a nyelven keresztül. Ezeknek is nagy gyakorlati hasznuk lehet. A formát illetően elmondhatom: emiatt is sokan érdeklődnek a mesterképzésünk iránt, hiszen ez hétfélig oktatás, tömbösítve tartjuk az órákat, ami vonzó, mert aki mesterizni jön, általában dolgozik. Előny ez a tanítási forma. Sokkal jobb, mint ha kedd délelőttre tennénk órákat, amelyeken senki sem tudna részt venni. Tehát mind a tartalom, mind a forma vonzza a diákokat.

TÓTH HAJNAL